

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De volkspartij als wapen tegen populisme

Een volkspartij is en opereert totaal anders dan een populistische partij. Populistische partijen zijn meer protestpartijen. Ze reageren op ongenoegen, terwijl echte volkspartijen dieper en fijnmazig in de maatschappij aanwezig zijn en uitgaan van het positieve. Een goed functionerende volkspartij maakt populistische partijen overbodig of, om het scherper te zeggen, wanneer het CDA zijn positie als volkspartij waargemaakt had, dan waren de nu aanwezige populistische bewegingen nooit op deze schaal ontstaan. Het CDA heeft ook de komende jaren prima kansen om weer de volkspartij te worden.

---

door Frank A.M. van den Heuvel

De auteur is lid van de redactie van *Christen Democratische Verkenningen*.

EERST KORT WAT ER AAN DE HAND IS binnen de maatschappij, de politieke omgeving en het CDA. Allereerst de maatschappij. De samenleving is nu ruim tien jaar op drift. Veel mensen zijn onzeker en zoeken houvast en overzicht. Ook, juist, zwevende kiezers zoeken stabiele partijen. Voor veel mensen gaat de wereld te snel. Europa wordt groter, internet jaagt het tempo op, de wereld is het speelveld geworden. En dan komt er een bankencrisis, een economische crisis en een eurocrisis. Mensen worden onzeker. Het is eerst Fortuyn en later Wilders die dit aanvoelt en op de onrust en de onvrede inspeelt. De pvv wist de afgelopen jaren eerst de autochtone onderklasse aan zich te binden, door aandacht te geven aan haar punten. Wilders wist de juiste snaar te raken bij deze mensen, die zich achtergesteld voelen, omdat allochtonen, milieu, derde wereld en zelfs dieren belangrijker gevonden werden dan zij. Nadat Wilders deze mensen voor zich gewonnen had, borduurde hij verder op de onzekerheid van mensen. Zowel de jonge-

ren als de ouderen zijn massaal gevallen voor de pvv; op zoek naar de zekerheid van een toekomst met baan en huis en pensioen en veiligheid. De 'oude' partijen hebben nog geen echt antwoord kunnen formuleren.

En dan de politieke omgeving van dit moment. We zien ruwweg vier blokken ontstaan. De vvd wordt, ook door toedoen van de pvv, populistischer en harder. Ze schuift richting pvv op bij een hele serie thema's. Met de premier aan het hoofd wil de vvd de Wilders-zetels terugveroveren. Aan de linkerkant zien we een verdeelde oppositie. De PvdA en de sp kruipen naar elkaar toe in een conservatief socialistisch geluid, gesteund door de klassieke vakbonden. Het andere deel van de oppositie, D66 en GroenLinks, vormen steeds meer, met weglopers uit de PvdA en verontruste vvd'ers, het libertijnse links-van-het-midden. Waar ligt dus de ruimte? Op midden-gematigd rechts. Daar hoort het cda. Het cda kan met zijn maatschappijvisie dit 'midden-gematigd rechts' invullen en een prima alternatief vormen voor klassiek links, libertijns midden-links en populistisch rechts. Tegenover deze drie visies kiest het cda voor private en decentrale oplossingen in plaats van de centrale overheid. De partij hecht waarde aan de mens als individu, maar steeds als onderdeel van verschillende gemeenschappen. En het cda wil meer bieden dan hard repressief optreden en groepen mensen uitsluiten. Een brede volkspartij die inhoudelijk, zich profilerend en strategisch, ook tijdens deze kabinetsperiode, die middenoppositie opzoekt en dan zaken doet.¹ Het cda heeft door op inhoudelijke basis zaken te doen met andere partijen dan met gedoogpartner pvv enorme mogelijkheden. Ruimte en kansen zijn er voldoende.

FIJNMAZIG BUITEN DEN HAAG

Het cda was en is – uit beginsel – een volkspartij. De partij is echter te veel verworden tot een Haagse partij, die prima kan regeren, maar vergeten is de achterban mee te nemen, vast te houden en te koesteren als bron van ideeën, gevoelens en maatschappelijke kennis. De antennes zijn verwaarloosd of genegeerd. Het cda moet weer een mix zijn van een belangenorganisatie, een ledenorganisatie als de Rabobank, een denktank en een politieke partij. Het zwaartepunt moet buiten 'Den Haag' liggen, want daar wonen de mensen, daar vindt het leven plaats en daar liggen de knelpunten én de oplossingen. Nu beginnen de politici primair in Den Haag, terwijl dat het sluitstuk moet zijn. Een volkspartij is een zogenaamde *catch all*-partij, die brede lagen van de bevolking aanspreekt en ook standpunten heeft die daarbij passen. Een volkspartij is dus het tegenovergestelde van een *one issue*-partij, die één belang of één bevolkingsgroep vooropstelt. Dat onderscheidt het cda ook van de meer elitaire partijen als GroenLinks en D66, van lokale partijen en

zeker ook van de PVV. Wel heeft ook een volkspartij een voorhoede nodig, misschien wel een elite, die, met inachtneming van en met het meenemen van de mensen land, partij en daarmee de bevolking vooruithelpt. Het was opvallend dat veel denkers binnen het CDA tijdens het bekende congres van 2 oktober 2010 tegen deelname aan dit kabinet waren, terwijl een grote meerderheid dit wel steunde. Is dit een schisma tussen de ‘intellectuele elite’ en ‘het volk’? Nee, maar het is wel van belang dat de intellectuele elite van de partij en de mensen, de grote groepen, aangesloten blijven, verbonden blijven met elkaar. Een volkspartij heeft beide groepen in huis, heeft beide nodig; ze vullen elkaar aan. Een volkspartij heeft een zekere stabiliteit, ook door haar breedte en het feit dat ze vertakt is in de samenleving. Misschien is dat ook wel de reden dat we binnen het CDA zo’n felle discussie hadden over samenwerking met de PVV. In wezen vond toen binnen het CDA, de samenleving in het klein, het debat plaats dat we als samenleving eerder hadden moeten voeren, maar steeds hadden uitgesteld. Binnen het CDA zijn groepen van allerlei snit vertegenwoordigd, dus het is logisch dat dit dilemma zo verdeeld lag binnen onze partij.

HET CDA ALS VOLKSPARTIJ

Hoe is de historie van het CDA als volkspartij? Hoe was dat met de KVP, de ARP en de CHU? Het CDA kan in dezen veel leren van de oude KVP, de enige echte volkspartij die Nederland ooit gekend heeft. Het was de partij van de Van Rijckevorsels en Houbens, maar eveneens van landarbeiders en turfstekers in de Peel. De KVP was niet primair een politieke partij. De KVP was een beweging met culturele, religieuze en maatschappelijke kanten. En natuurlijk, de KVP had ook een politieke tak in Den Haag om daar de kennis, netwerken, ideeën, gevoelens opgedaan in de beweging mee naar toe te nemen en om te zetten in invloed, en natuurlijk ook macht. Den Haag was het sluitstuk van de beweging, terwijl politici, ook van het CDA, Den Haag nu vaak als startpunt en maat der dingen nemen. Govert Buijs zei het

Het CDA is een volkspartij en moet met zijn ideeën op zoek naar de mensen

recentelijk goed: ‘Het CDA was een machtspartij op zoek naar ideeën, maar moet een ideeënpartij worden op zoek naar macht.’ Ik denk dat we zelfs nog een slag dieper moeten gaan. Het CDA moet veel meer vanuit de mensen redeneren. Het

CDA is een volkspartij en moet met zijn ideeën op zoek naar de mensen. En dan niet enkel tijdens feestpartijtjes in het Concertgebouw of bij borrels

rondom het Binnenhof. Nee, meer fijnmazig in de samenleving. Onze mensen zijn overal actief op lokaal, regionaal en landelijk niveau. Sportclubs, kerken, maatschappelijke organisaties, het onderwijs en de zorgsector draaien op onze mensen of in ieder geval op ‘CDA-achtigen’, op mensen die dicht bij ons staan. Deze mensen hebben we van ons vervreemd. Deze mensen hebben de afgelopen keren op SP, VVD, PVV en lokale partijen gestemd. Terwijl het CDA de grootste lokale partij kán zijn. Dat kan wanneer lokale CDA-afdelingen, binnen de kaders van de christendemocratische maatschappijvisie, de kleur aannemen van de omgeving waarin ze zitten. En dan is het CDA op Walcheren anders dan het CDA in Amsterdam, Sneek of Nuenen. Laagdrempelig, inhoudelijk, betrokken en informeel. Fijnmazig in de samenleving met ankers overal en met een sterke voorhoede in Den Haag, die voortdurend de steun, voeding en wortels heeft in het land. Doordat het CDA dit alles verwaarloosd heeft, kregen lokale partijen en PVV hun kans als protestpartij. Voor het CDA is het prima mogelijk om zijn nog aanwezige infrastructuur en mensen weer in te zetten. In al hun veelzijdigheid. Pluralisme ook hier. En dat betekent niet dat deze lokale CDA-afdelingen en -mensen hijgerig ieder lokaal incident of discutabel nieuw te bouwen theater uitbuiten om te scoren, maar wel dat ze de signalen en kansen oppikken en inzetten. Lokale CDA’ers voeden de Haagse voorhoede en het Wetenschappelijk Instituut en deze reiken lokale bestuurders, vertegenwoordigers en betrokkenen weer het gedachtegoed aan dat daar nodig is. Voortdurende gespreide verantwoordelijkheid. Sovereiniteit in eigen kring, omdat zelfstandige geledingen en hierbinnen actieve mensen sterk genoeg zijn om dingen voor elkaar te krijgen. En subsidiariteit, omdat centrale en publieke oplossingen pas zo laat mogelijk aan de beurt zijn en het primaat ligt bij privaat, decentraal en samenleving. Spelen deze academische begrippen ook lokaal? Jazeker. Een speeltuin als initiatief van de buurtvereniging in een kinderrijke wijk in een grote stad is een prachtig voorbeeld van subsidiariteit.

CHRISTENDEMOCRATIE DYNAMISCHER DAN CONSERVATISME

En hoe gaat een volkspartij om met het gedachtegoed? Vanuit de bekende uitgangspunten solidariteit, gerechtigheid, gespreide verantwoordelijkheid en rentmeesterschap kunnen we alle vraagstukken van een fundament voorzien. Vanuit haar visie op de samenleving heeft een volkspartij als het CDA duidelijke standpunten over overheidsfinanciën, arbeidsmarktbeleid, onderwijs en Europa. Dat betekent niet dat iedereen het altijd met iedereen eens hoeft te zijn.

Een brede volkspartij heeft vleugels. Daarom is het goed als in de

Tweede Kamerfractie, in het partijkader en natuurlijk ook in de basis tegen bepaalde zaken verschillend wordt aangekeken. Zolang het fundament, de ideologie, de maatschappijvisie maar overeenstemmen. Ook de KVP vroeger en het CDA de afgelopen decennia heeft altijd 'linkse' en 'rechtse' mensen in de gelederen gehad. Zonder vleugels geen breedte. De rechtsbuiten krijgt juist profiel door de linksbuiten. En omgekeerd. Geen kramp hierover. De filosofie van de *Big Tent*, waarbij het CDA onderdak biedt aan een brede groep die de basisbeginselen onderschrijft, met één doel en die 'het tentdoek overeind houdt met een aantal stokken'.

En is zo'n volkspartij dan conservatief, zoals minister Hillen onlangs be-
toogde? Of sociaal-conservatief? Of communitaristisch? In sommige the-
ma's wel, in andere niet. Misschien is dat ook niet het issue. Het CDA is een
christendemocratische partij. En een christendemocratische partij staat,
in tegenstelling tot een enkel christelijke partij, ook open voor mensen van
andere religies of mensen die niet gelovig zijn. Het startpunt is echter het
evangelie. De ideeën die hierop gebaseerd zijn, zijn breed genoeg om grote
groepen mensen aan te spreken. De christendemocratie gebruikt en koest-
tert zeker elementen uit 'het conservatisme van Hillen', zoals het belang
van tradities, gemeenschappen en oude waarden als naastenliefde, betrok-
kenheid en engagement. 'Conservatieven houden christendemocraten een
spiegel voor', schreef Ab Klink in *Christen Democratische Verkenningen* in
2002.² Voorts is de christendemocratie progressief genoeg om nieuwe idee-
en in te brengen in de maatschappij. Christendemocratisch is wat dat be-
treft minder statisch, is creatiever, is dynamischer dan conservatisme. Het
is interessant te zien dat mensen als Tony Blair (Labour) en David Cameron
(Conservatives) juist interessant bleken voor grote groepen kiezers toen ze
zich naar het politieke midden bewogen en een christendemocratischer vi-
sie uitdroegen. Het CDA hoeft zeker niet van naam of etiket te wisselen. Dat
werkt verwarrend bij de kiezer die op zoek is naar helderheid en houvast.

CDU, CAMERON & TEA PARTY

Hoe is het in de ons omringende landen? Het beste voorbeeld is de CDU/
CSU-combinatie in Duitsland. Ook daar hebben de christendemocraten
natuurlijk hun problemen en dieptepunten. Wie regeert krijgt nu eenmaal
klappen. De CDU en misschien nog meer de CSU zijn echte volkspartijen,
die brede lagen van de bevolking achter zich hebben. Ze weten wat speelt
op lokaal en deelstaatsniveau en nemen deze gedachten mee in het denken
en besturen. Ze durven langetermijnbeslissingen te nemen in plaats van
meteen te zwichten voor de populistische volksgunst. In het Verenigd Ko-
ninkrijk is het interessant de bewegingen te volgen van de Conservatives,

die dus opschuiven naar het midden. Het harde conservatisme van Margaret Thatcher is ingeruild voor het ‘terug naar de basis’ van de theoloog en *Red Tory* Phillip Blond. Deze naaste adviseur van premier Cameron bepleit meer aandacht voor lokale en regionale initiatieven in plaats van alles van bovenaf op te leggen. Het is het ons bekende denken in subsidiariteit en soevereiniteit in eigen kring. Eveneens in de Verenigde Staten kennen we volkspartijen. Zowel de Republikeinen als de Democraten zijn brede volkspartijen die mensen uit alle lagen van de bevolking aanspreken en aan zich binden. Beide partijen hebben progressieve en conservatieve facties. Beide laten zich ook sterk leiden door gedachten en visies op regionaal (*county*-) niveau en acteren wisselend in verschillende staten. De Republikeinen in Boston zijn anders dan die in Texas. Juist ook daar realiseren politici zich dat breed draagvlak op lokaal, regionaal en staatsniveau meerwaarde heeft. Het top-down gedrag van president Bush werd weggestemd en de *Tea Party*-beweging geeft nu dit signaal naar president Obama.

INHOUDELIJKE AGENDA

Het CDA heeft zich voor deze periode aan de agenda van het kabinet-Rutte verbonden. Toch moeten we blijven nadenken. Wat straks? Wat als deze kabinetsperiode voorbij is? Ook hier geldt weer: juist wanneer het CDA een sterke volkspartij wil zijn, moeten we blijven nadenken over de toekomst en over de belangrijke vraagstukken. En dan moeten we ook bereid zijn los van de pvv te opereren en zaken willen doen met niet-regerings- en gedoogpartijen. Wat zijn nu de inhoudelijke thema's? Allereerst het

thema dat veel mensen raakt, dat mensen bezighoudt. De rode draad is dat veel mensen ‘heimwee naar dichtbij’ hebben. Men hunkert naar herkenbaarheid, overzicht en vertrouwdheid. En voordat we de majeure vraagstukken in de maatschappij (milieu, vergrijzing, inte-

Veel mensen hebben ‘heimwee naar dichtbij’; ze hunkeren naar herkenbaarheid, overzicht en vertrouwdheid

gratie, arbeidsmarkt, Europese samenwerking) kunnen aanpakken, moeten we de mensen weer comfort geven in hun directe omgeving. Zolang mensen geen goed gevoel hebben in en over hun directe omgeving, zullen ze nooit meegaan in het oplossen van de grotere vraagstukken. Pas dan is er een fundament en draagvlak voor de vijf grote knelpunten van deze tijd. Iedereen is nodig om de vergrijzing (financieel, sociaal, economisch) adequaat op te vangen. Dat betekent langer werken en herstructurering van het pensioenstelsel. Technologie, investeringen en idealisme zijn nodig

om de energiehuishouding te vergroenen en te verduurzamen. Noch fossiele noch kernenergie is de uiteindelijk duurzame oplossing. Ook de Nederlandse samenleving heeft de allochtone mensen nodig. Het uitsluiten van deze groepen mensen is funest. Sociaal-maatschappelijk, maar eveneens financieel-economisch. Europa is eveneens noodzakelijk. En dan geen Europa als top-down instituut, maar een Europa met sterke regio's die op cruciale gebieden samenwerken (monetair, en wat betreft energie, veiligheid en integratie). Wanneer maatschappij, politiek en bedrijfsleven eerst de knelpunten aanpakken die beleefd worden in 'heimwee naar dichtbij', dan ontstaat ruimte om deze echt grote vraagstukken gezamenlijk op te lossen.

WAT NU?

Het CDA moet dus organisatorisch, ideologisch en strategisch aan de slag. Allereerst organisatorisch. Het CDA moet weer een volkspartij worden; zich meer omvormen tot een maatschappelijke beweging, waarbij het merk (de gelijkheid), reputatie (ruim honderd jaar bestuurservaring) en infrastructuur (honderden afdelingen) inzet. Vier rollen voor het CDA als beweging. Allereerst kan het CDA de organisator van belangen zijn, die allianties aangaat die passen bij het gedachtegoed. Rond maatschappelijke thema's als onderwijs, zorg, internationale solidariteit en ethische kwesties is het CDA bij uitstek een goed forum. Op de tweede plaats dient het CDA een zakelijk georganiseerd bedrijf te zijn dat faciliteiten biedt aan leden en donateurs. Hierbij kun je denken aan het ondersteunen van leden bij het regelen van allerlei maatschappelijke zaken, waar overheden tekortschieten. Dan zijn de lokale CDA-afdelingen de logische alternatieven voor lokale politieke partijen, die de ervaring en expertise van een grote partij missen. Op de derde plaats opereert binnen de politieke partij nieuwe stijl een denktank die de moed heeft steeds onafhankelijk ideeën te genereren, te publiceren, uit te spreken en te laten horen aan de politici. Het huidige Wetenschappelijk Instituut is dan de aanzet tot een wetenschappelijk netwerk dat een prominente rol gaat spelen tussen maatschappij en politieke arena. Een denktank die niet per definitie de spreekbuis is van Tweede Kamerfractie of kabinet, maar in een nieuw 'trialisme' meespeelt. Tot slot heeft de nieuwe volkspartij haar representatie in Den Haag. Nadrukkelijk dient deze politieke tak, het sluitstuk van het geheel en niet het begin, ingebed te zijn in de gehele beweging. Als spil binnen de belangencoalities, gesteund en gevoed door een brede ledenorganisatie en aangejaagd door een kritische en vooruitdenkende groep mensen. Deze Haagse voorhoede moet niet in de kramp schieten wanneer elders in het land net iets anders gedacht wordt.

Eveneens moet het mogelijk zijn dat een geschrift van de denktank niet altijd verwoordt wat in het regeer- en gedoogakkoord is opgeschreven.

TOT SLOT

Soms wordt gesuggereerd dat de grenzen tussen populistische en klassieke volkspartijen vervagen. Dat is niet juist. Wel is het zo dat populistische partijen en bewegingen opkomen wanneer volkspartijen verzaken. Goed functionerende volkspartijen, die vertakkingen en mensen hebben op allerlei plaatsen in de maatschappij, voelen aan wat leeft onder de mensen, wat hen beweegt, drijft en bezighoudt. Ze doen daar wat mee, opdat wensen en onvrede gekanaliseerd worden. Wanneer het CDA als christendemocratische partij dat goed doet, dan nemen we lokale, populistische en conservatieve partijen de wind uit de zeilen: deze partijen zijn dan overbodig. Dan hebben de mensen weer vertrouwen in het CDA. En de volkspartij CDA is nodig om de grote vraagstukken van de komende decennia (milieu, vergrijzing, arbeidsmarkt, integratie en Europese samenwerking) aan en op te pakken.

Noten

1 Zie ook Frank van den Heuvel, 'Populisme: nee. Volkspartij: ja. Likken aan de wonden van de verkiezingen', *Het*

Financieele Dagblad, 12 juni 2010.
2 Ab Klink, 'Conservatieven houden christen-democraten spiegel voor', *Christen Democratische Verkenningen*, 2002, nr. 5, pp. 23-26.